

Kutatás a Római strand- fürdő területén

(Budapest, III. ker., Rozgonyi Piroska utca 2., Római strandfürdő, Hrsz.: 23113/7)

A Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Rt. 2000. novemberétől kezdte meg a Római strandfürdő felújítását. A munkálatok közben a strand délkeleti részén két római kori szarkófagot emeltek ki egy munkagödörből, illetve egy falat bolygattak meg. Az ezt követően megindult feltárás közel egy hónapig folyt.

Ebben a zónában már a Mária Terézia korabeli katonai felmérések is jeleznek „régí romokat”. Legfontosabbak viszont az 1958 és 1959 között folyt hitelesítő ásatás és az 1964-es leletmentés, amelyek a strand kiépítését előzték meg. (PÓCZY 1972, 15-33.; PÓCZY 1980, 3-28.) Ennek során Dr. Póczy Klára tizennégy darab, a római korból származó fakonstrukciós kútházat tárt fel, terrakotta forrásfogalással, oltárkövekkel, illetve levélerezetszerűen összefutó kőcsatornákkal. Ugyanakkor sikerült feltárni az *aquaeductus* strand területére eső főágának jelentős részét, illetve több épület részletét is (fogadó, két szentély). Ezen források

Research in the area of the Római open-air bath

(Budapest III, 2 Rozgonyi Piroska Street, Római strandfürdő, Lot reg. no.: 23113/7)

The Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Rt. began the reconstruction work on the Római open-air swimming pool in November 2000. During the construction work, two Roman sarcophagi were lifted from a pit and a wall was disturbed. The rescue excavations which followed lasted about a month.

“Old ruins” had already been indicated in this area during military surveys from Maria Theresa’s time. The most important sources of data were, nevertheless, the authentication excavations between 1958 and 1959 and the rescue excavations in 1964 preceding the construction of the open-air bath. (PÓCZY 1972, 15-33.; PÓCZY 1980, 3-28.) During the latter excavations, Dr. Klára Póczy unearthed fourteen well houses with wooden structures dated from the Roman period. These had a terracotta catchment basin, altar stones and stone drains converging in a leaf vein pattern. At the same time, a large section was unearthed of the main branch of the *aqueduct* that ran in the area of the open-air bath together with fragments

zónája biztosította a fő folyóvízelátást a polgárvároson át a legiotáborig. Mindezek ismeretében hasonló objektumok előkerülését vártuk a rendelkezésünkre álló közel 160 négyzetméteres területen.

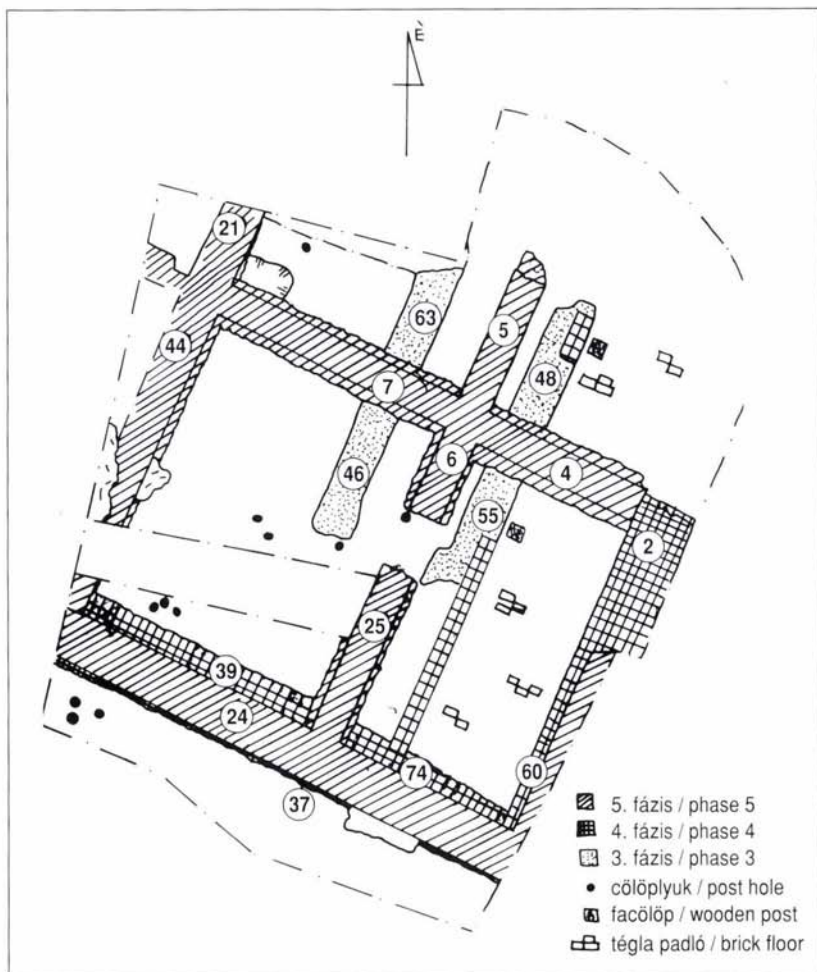
A kialakított három szelvény közül a „A” szelvényben már csak a metszetalakat dokumentálhattuk, itt a vastag, néhol 2 métert is megközelítő újkori feltöltés alatt több szürke iszapos, illetve fehér és rozsdavörös vízköves réteg váltakozott. Ezen utóbbi rétegződés a források és a talajvíz miatt alakult így. Régészeti jelenség nem volt megfogható, csak a szelvény északi metszetalában volt megfigyelhető két – korábbi ásások alapján már jól ismert formájú – római kori facölöp helye és maradványai, itt mintavételre is adódott lehetőség. A terület délnyugati sarkában regisztrálható volt, hogy a munkagép átvágott egy falat (2), amelyet az építőanyagként használt római kori szarkofágra alapoztak rá, illetve két, eltérő színű beásás is dokumentálható volt a szarkofág mellett.

A tényleges feltárást az „A” szelvénytől délnyugatra, körülbelül 45 négyzetméteres felületen kezdtük meg, ahol – az eddigi megfigyelések szerint – öt fázis volt megfigyelhető. (1. kép)

of several buildings (an inn, two shrines). The zone of these springs provided the Civil Town and, through it, the legionary fortress with running water. After these antecedents, the appearance of similar features was expected within the nearly 160 square metres of the excavations.

From the three opened squares, only the section walls could be registered in trench “A”. Several grey loamy and white or rusty red calciferous layers alternated here under the sometimes nearly 2 m thick modern fill. The former layers were produced by the springs and the ground water. No archaeological feature could be observed here, only the places and the remains of two Roman period wooden posts, similar to the ones found during earlier excavations, appeared in the northern section wall of the cutting, where samples were taken. In the southwestern corner of the surface, the machine cut through a wall (2), which was founded on a Roman period sarcophagus used here as building material, and two pits of different depths which could be observed beside the sarcophagus.

The real excavation got underway southwest of trench “A” on a surface measuring about 45 square metres. Here five phases could be differentiated. (Fig. 1.)

1. kép: Az építési fázisok
 Fig. 1.: Construction phases

5. fázis

Legmagasabban, körülbelül 20 centiméterre a mai felszín alatt egy épület két, kelet-nyugati irányú kőfala került elő (4,7 és 24) és további

Phase 5

Two east-west oriented stone walls from a building were found in the highest levels, about 20 cm under the present ground level (4,7

három, ezzel azonos fázisba tartozó észak-déli irányú fal (2, 5, 6, 21, 25, 44). Ezek közül legkeletibb (2) a legszélesebb kő- és mészkőquadratokból álló konstrukció, amelyet szarkofágokra alapoztak, míg a felmenő fal téglából készült. A szarkofágok közül még legalább két újabb is megfigyelhető a metszetsfalban és a falban, illetve innen kerületek ki a markoló által kiemelt darabok is. Közös ismertetőjegyük, hogy felirat egyiken sincs, fedelük hiányzik, megmunkálásuk durva, félkész hatású. Az egyiken elnagyolt kialakítású *tabula ansata* figyelhető meg. (2. kép) A korajukkorban a szarkofágok mindegyikét köves, habarcsos kglomerátummal töltötték ki alapozás céljából.

2. kép: Építési anyagként másodlagosan felhasznált kőszarkofágok
Fig. 2.: Stone sarcophagi used secondarily as building materials

and 24) as well as three other north-south oriented walls from the same phase (2, 5, 6, 21, 25, 44). The one to the east (2) was the widest, a stone and limestone ashlar construction founded on the re-used sarcophagi. The vertical wall was made of brick. At least two more sarcophagi could be observed in the section and the wall. The finds removed by the excavator came from here as well. Their common feature is that none of them contained inscriptions, their lids were missing and they were roughly manufactured as if not finished. One displayed a roughly finished *tabula ansata*. (Fig. 2.) All the sarcophagi were filled in with a conglomerate of stone and mortar in the early modern period to make

them suitable for use in a foundation.

The direction of the connected walls suggests that the southeastern corner of the building was found. The imprint of the floor level of the building could be followed in the mortar.

The maps, the photo documentation and the reports

Az összetartozó falak irányítása alapján feltételezhető, hogy az épület délkeleti sarkát találtuk meg. Az ehhez tartozó padlószint lenyomata a vakolatban követhető volt.

A rendelkezésünkre álló térképek, fényképdokumentáció és a korábbi ásatási beszámoló szerint a területen a Tóvendéglő állt, amelyet az 1960-as évek második felében bontottak le.

4. fázis

Az ezt megelőző építési fázisból szintén kerültek elő falrészletek, ilyen a kelet-nyugati irányú déli zárófal (24) alatt megfigyelhető széles, masszív fal (37, 39, 74). Ehhez a periódushoz tartozott a két helyiségben is megfigyelt OB bélyeges téglákkal kirakott padló, illetve a már említett észak-déli irányú szarkofágokkal alaalapozott, mészkőquaderekkel kiegészített fal (60) is. Az eddigi kutatások alapján a területen a Tóvendéglőt megelőzően a 17./18. században lőpormalom állt.

3. fázis

A legkorábbi kőfázishoz két faltöredék tartozik (46, 48, 55, 63). E folyosószerű konstrukció (kő)zárófalát – amelynek keleti indítása még megfigyelhető volt – a Tóvendéglő egyik észak-déli irányú falának (6 és 25) alapozásakor elbontották. Eze-

from former excavations tell us that formerly a restaurant called the Tóvendéglő (the Lake restaurant) used to stand here, It was pulled down in the second half of the 1960's.

Phase 4

Wall remains were found from the preceding construction phase as well. Such remains include a wide massive wall (37, 39, 74) under the east-west oriented southern end wall (24). The floors in two rooms paved with bricks bearing OB stamps belonged to this phase similarly to the north-south oriented wall completed with limestone ash-lars raised on the above-mentioned foundation of sarcophagi (60). It has been shown that a powder-mill used to stand in the place of the Tóvendéglő in the 17th–18th centuries.

Phase 3

Two wall fragments can be attributed to the earliest stone building phase (46, 48, 55, 63). The (stone) end wall of the corridor-shaped construction, the eastern beginning of which could still be observed, was pulled down during laying the foundation of one of the north-south walls of the Tóvendéglő (6 and 25). These walls were used later

ket a falakat használták fel később, a löpormalom téglapadlójának kialakításakor. Az ide tartozó leletanyag kiértékelése még tart, az azonban már most megállapítható, hogy nem római falakról van szó, valószínűleg egy középkori épület falrészleteit találtuk itt meg.

2. fázis

A legkorábbi falak alatt gödrök és cölöplyukak mutatkoztak, jellegesen építési törmelékkel, állatsonttal, vagy leletanyag nélkül. Egy esetben biztosan megállapítható, hogy egy – a fent már ismertetett falak alatti – köves rétegből 9./10. századi kerámia, illetve ezzel együtt őskori kerámia töredékei kerültek elő. A cölöp/karóhelyek nem utalnak szabályos konstrukcióra.

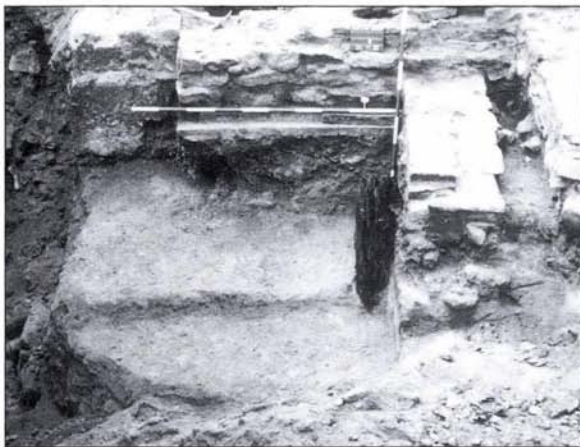
1. fázis

Az ásás során – legmélyebben – egy római kori konstrukció maradványai kerültek elő, két cölöp formájában, csapolásnyomokkal. A cölöpök rendkívül jó állapotban marad-

for the brick pavement of the powder-mill. The analysis of the find material has not yet been finished. It seems certain, however, that they were not Roman walls. We have probably discovered the wall fragments of a medieval house.

Phase 2

Pits and post holes appeared under the earliest walls filled with uncharacteristic building rubble, animal bones or empty soil. In one case, it is certainly clear that the stone layer under the walls described above, contained pottery from the 9th – 10th centuries mixed with prehistoric sherds. The post

3. kép: Az ásási felület északkeleti sarka római kori facölöppel, falakkal (2, 4, 5, 48) és egy beépített szarkofággal

Fig. 3.: The northeastern corner of the excavation surface with Roman period wooden post and walls (2, 4, 5, 48) and a built-in sarcophagus

tak meg és hasonlóan az 1964-es ásatáson előkerültekhez, négyszögletesre vágott (körülbelül 17x17 centiméter) végükön gondosan kihegyezett darabokról van szó. Valószínűleg ezek is egy kútházhoz részei voltak, de az idetartozó forrás-helyet a foglalattal, illetve a hozzá kapcsolódó járószíntel együtt a közép- és koraújkori épületek alapozásakor teljesen elpusztították (a forrás ekkor már nyilván nem működött). (3. kép)

Láng Orsolya

Irodalom/References:

PÓCZY 1972 – PÓCZY K.: Aquincum első aquaeductusa. Archaeológiai Értesítő 99 (1972)

PÓCZY 1980 – PÓCZY K.: Szent kerületek Aquincum és Brigetio aquaeductusánál. Archaeológiai Értesítő 107 (1980)

and stake holes do not suggest a regular construction.

Phase 1

In the deepest levels found during the excavations were the remains of a Roman construction: two posts with traces of jointing. The posts were astonishingly well preserved, similarly to the ones found during the excavations in 1964. They were quadrangular in section (about 17 x 17 cm), and meticulously pointed. They probably belonged to a well house, but the mouth of the spring with the catchment basin and the connected floor level (Fig. 3.) were totally demolished during the building of medieval and modern buildings (the spring must have dried out by then).

Orsolya Láng